

ZNANSTVENI SKUP »IVAN MAŽURANIĆ — ŽIVOT I DJELO, U POVODU STOTE
OBLJETNICE SMRTI PJESNIKA I DRŽAVNIKA«,
Zagreb—Novi Vinodolski, 8—11. listopada 1990.

U organizaciji Razreda za društvene znanosti, Razreda za filološke znanosti i Razreda za suvremenu književnost Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a u suradnji sa Sveučilištem u Zagrebu, Društvom hrvatskih književnika, Hrvatskim filološkim društvom, Savezom povijesnih društava Hrvatske, Arhivom Hrvatske, Narodnim muzejem i galerijom Novi Vinodolski održan je u Zagrebu i Novom Vinodolskom znanstveni skup o Ivanu Mažuraniću.

Znanstveni skup je svečano otvoren 8. listopada 1990. godine pozdravnim govorom predsjednika JAZU akademika Jakova Sirotkovića u Palači JAZU u Zagrebu. Skup su pozdravili akademik K. Balenović, akademik P. Šegedin, Z. Šeparović, T. Sotulić i V. Gotovac.

Uvodna izlaganja održali su akademik I. Frangeš i prof. dr. Mirjana Gross. I. Frangeš upozorio je na dvojstvo političkog i pjesničkog stvaranja I. Mažuranića. Autor ukratko iznosi njegovu biografiju uočavajući u njoj trajni uspon te analizira Mažuranića kao pjesnika i državnika u sklopu širih europskih i svjetskih gibanja. Posebno je naglasio Mažuranićevo doprinos razvoju hrvatskoga književnog jezika.

M. Gross u izlaganju »Ivan Mažuranić, političar, kancelar, ban« donosi opširnu biografiju I. Mažuranića u kontekstu modernizacije Hrvatske. Posebno se osvrće na Mažuranićevo djelovanje tokom ilirskog pokreta i revolucije 1848, u razdoblju neoapsolutizma te u razdoblju nakon obnove parlamentarnog sustava. Konstatira da je Mažuranić u svim tim razdobljima igrao važnu ulogu, jer je zbog svojih kvaliteta bio nezamjenjiv čak i svojim političkim protivnicima. Analizira njegove reforme u doba banovanja te uzroke njegova odstupanja s banske časti.

Znanstveni dio skupa započeo je referatom »Zavičajne pretpostavke Ivana Mažuranića« D. Babića. Autor razmatra mentalitet i povijesni kontekst Novog u prošlom stoljeću, smatrajući da su Novljani po svojim antropološkim obilježjima dinarskog porijekla te da zbog toga pomorska komponenta nema značajniju ulogu.

P. Korunić u referatu »Ideja države i prava u političkoj ideologiji Ivana Mažuranića« analizira historiografski, pravnoteorijski i sociopravni aspekt hrvatske politike XIX. stoljeća (od programa Mladih Ilira do šezdesetih godina XIX. stoljeća). Posebno se osvrće na dvojstvo historijskog i prirodnog prava, koje Mažuranić u svojim djelima pomiruje načelima pravednosti.

M. Moguš je u referatu »Rječnik Mažuranićeva spjeva 'Smrt Smail-age Čengića'« izvijestio o rezultatima kompjuterske analize navedenog djela, iznio historijat pokušaja izrade rječnika i upozorio na novu redakciju spjeva, koju su priredili I. Frangeš i sam autor, a na kojoj je analiza i izvršena.

A. Kadić u referatu »Povijesna pozadina i etičko značenje svećenikova govora u Mažuranićevoj 'Četi'« upozorava na religioznu stranu Mažuranićeve ličnosti, što ilustrira i XIV. pjevanjem »Osmana«. Za lik svećenika smatra da nije uzet iz crnogorske crkvene tradicije, nego da predstavlja jednog od katoličkih svećenika iz Vinodola ili idealni arhetip katoličkog svećenika.

P. Pavličić u izlaganju »Kojoj književnoj vrsti pripada Mažuranićevo spjev?« na bazi žanrovske analize djela smatra da on zajedno sa »Gorskim vijencem« P. P. Njegoša, »Grob-

ničkim poljem« D. Demetra i »Krstom pri Savici« F. Prešerna tvori zasebnu karakterističnu skupinu romantičnog spjeva.

A. Šuljak u referatu »Korespondencija Ivan Mažuranić — Josip Juraj Strossmayer« upozorava na postojanje navedene korespondencije iz razdoblja od 1860. do 1890. godine u Nadbiskupskom arhivu u Đakovu (48 pisama Strossmayera Mažuraniću i 16 pisama Mažuranića Strossmayeru), te ih analizira u svjetlu korespondencije Strossmayer—Rački.

A. Jembrih u izlaganju »Franjo Žigrović-Pretočki i Ivan Mažuranić« iscrpno iznosi biografiju jednog od najbližih Mažuranićevih suradnika i pisca političko-pravnog djela »De iuribus municipalibus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae«.

U diskusiji su sudjelovali D. Pavličević, V. Nikčević, A. Kadić, M. Rizvić, P. Pavličić, V. Putanec, M. Moguš, M. Kurelac i P. Korunić.

»Ilirsko razdoblje Ivana Mažuranića« N. Stančića razmatra Mažuranićev odnos prema Gajevim političkim i jezičnim koncepcijama. Autor smatra da je Mažuranić prihvatio i dosljedno primijenio Gajevu »Kratku osnovu« u pismu bratu sa studija u Szombathelyu.

D. Roksandić u izlaganju »Mažuranićeva shvaćanja hrvatsko-srpskih odnosa do 1848—49. godine« razmatra Mažuranićeve veze s pojedinim srpskim intelektualcima (M. Prica, O. Utješenović), te iznosi genezu njegova poimanja hrvatsko-srpskih odnosa s obzirom na tadašnju političku problematiku, naglašavajući da se problem hrvatsko-srpskih odnosa zaoštrava nakon 1861. godine.

A. Szabo u referatu »Kancelar Ivan Mažuranić i nosioci politike Samostalne narodne stranke 1861—1866. godine« analizira dioničare, suradnike i pretplatnike lista Samostalne narodne stranke »Domobran« s obzirom na njihovu regionalnu i profesionalnu strukturu. Ujedno analizira i sadržajnu koncepciju lista, zaključujući da je služila modernizaciji i propagiranju kulturnih, tehničkih i znanstvenih dostignuća sa zapada.

M. Rizvić u prilogu »Dvije književne usporedbe Mažuranićeve Čengić-agie« upozorava na djela S. Bašagića i O. Aziza u kojima predočava muslimansko viđenje Smail-agine ličnosti i pogibije. Upozorava na komparativnu analizu navedenih djela u Šišićevoj studiji u kojoj je prvi put dana povijesna ocjena Čengićeve ličnosti. Autor zaključuje da je za I. Mažuranića lik Smail-age utijeljen kao arhetip tiranina, a u navedenim verzijama arhetip junaka.

A. Menac u izlaganju »Frazeologija 'Smrti Smail-age Čengića'« razmatra utjecaj Gundulićeve frazeologije na Mažuranićevo djelo te utjecaj ostalih starijih hrvatskih pisaca, zaključujući da Mažuranić i pored toga pristupa jeziku kreativno, unoseći i vlastite frazeme.

M. Kravar u prilogu »Poezija Ivana Mažuranića u klasičkim metrima« razmatra Mažuranićeve pjesme iz školskog razdoblja te donosi kratak pregled različitih mišljenja o tom vidu Mažuranićeve poezije. Ocjenjuje Mažuranićevo poeziju u klasičnim metrima kao »prozodijsko raskršće hrvatske metrike«.

M. Bošković-Stulli u izlaganju »Mažuranićevi zapisi pjesama u krugu hrvatske usmene poezije« upozorava na Mažuranićev rad na prikupljanju usmenih narodnih pjesama te na njegov stav prema njihovu nekritičkom objavljivanju. Pjesme koje je Mažuranić zapisao dijele se na deseteračke junačke pjesme, porijeklom iz Like, i osmeračke balade iz Novog, te govori o njihovu utjecaju na formiranje njegova jezika.

V. Brešić u radu »Barčev i Živančevićev Mažuranić« prikazuje ocjene književnih kritičara A. Barca i M. Živančevića o Mažuranićevo književnom stvaralaštvu.

J. Bratulić u radu »Kajkavski prepjev (parodija) 'Smrti Smail-age Čengića'« prikazuje rukopis Bolteka Hruševca Zagrebca »Kak su zemaljski gospodin Smail Čengievac poginuli« iz 1894. godine, koji predstavlja kajkavsku parodiju Mažuranićeva spjeva, zapravo njezin doslovni prijevod na zagrebački kajkavski. Analizira pitanje autorstva i uspostavlja vezu između autora i zagrebačkog satiričko-književnog kruga »Kvakača«.

U diskusiji su sudjelovali D. Banović i M. Moguš.

Znanstveni skup nastavljen je 10. listopada 1990. godine u Novom Vinodolskom. Skup su otvorili L. Pobor, predsjednik Skupštine općine Crikvenica i akademik I. Frangeš.

H. Širotković u referatu »Ivan Mažuranić, zakonodavac, upravni i prosvjetni reformator« donosi detaljan pregled Mažuranićeve stručno-pravne i političke djelatnosti, pri čemu

se posebno osvrće na njegove zasluge za modernizaciju Hrvatske (afirmaciju hrvatskog jezika, uspostava Stola sedmorice, reforma školskog, sudskog, upravnog i zdravstvenog sistema).

A. Milušić u referatu »Mažuranićeve sudske reforme i modernizacija sudskog prava« razmatra zakonodavnu Mažuranićevo djelatnost u oblasti sudstva u dvije faze: fazi prije banskih reformi i fazi banskih reformi. Autor naglašava Mažuranićevo osobnu ulogu u procesu modernizacije sudstva te kao najveći rezultat navodi odvajanje sudstva od uprave i poboljšavanje položaja zatvorenika (ukidanje okivanja i ustanovljavanje uvjetnog otpusta).

M. Valentić podnio je referat »Ivan Mažuranić i Vojna krajina« u kojem analizira Mažuranićeve pokušaje rješenja krajiškog pitanja i integracije Vojne krajine s Hrvatskom. Autor promatra Mažuranićevo djelovanje u nekoliko faza (»Bečka faza« 1860—65, traženje novih putova 1865—68, banska faza 1868—80), pri čemu poseban naglasak stavlja na pitanje prometne integracije (izgradnja krajiške željeznice i magistrale Vinodol—Zemun) i pitanje prodaje krajiških šuma (Krajiški konzorcij iz 1866. godine).

J. Vončina u izlaganju »Osman' dopunjen Della Bellom« konstatira da je starija književna kritika (Smičiklas, Vodnik) smatrala da je Mažuranić potpuno slijedio Gundulićev leksik, no istraživanja Ž. Bujasa (kompjuterska konkordancija, 1975) pokazala su da je upotrijebio oko 500 novih leksema. Autor zaključuje da je građu za nadopunu Mažuranić našao u Della Bellinu rječniku.

M. Šicel u referatu »Mažuranićeve književne kritike, članci i prikazi« analizira Mažuranićevo poimanje jezika, književnosti i povijesti i zaključuje da se zalagao za estetičnost, jednostavnost i realizam u književnosti i historiografiji.

I. Vidan u prilogu »Smail-aga u Joyceovu ključu« prikazuje književne reminiscencije »Smrti Smail-age Čengića« i »Fineganova bdjenja« J. Joycea na apokrifni rad A. Šoljana (I. Freudenreich: Buđenje Smail-age).

»Korijeni nacionalne kulture u djelu Ivana Mažuranića« predmet su izlaganja T. Čubelića. Autor statističkom analizom utvrđuje paralele između Mažuranićeve spjeva »Smrt Smail-age Čengića« i narodne poezije, zaključujući da se Mažuranić koristio svojom erudicijom na temeljima narodne poezije.

J. Vrbošić iznio je referat »Zadružno pravo u sklopu modernizacije hrvatske privrede u Mažuranićevo vrijeme«. Autor razmatra Mažuranićev zakon o zadrugama iz 1874. godine, zaključujući da je u pravnom smislu jedan od najsavršenijih te da predstavlja uspješnu kompilaciju manje socijalnog, a više liberalnog karaktera. Autor također analizira razloge zbog kojih navedeni zakon nije udovoljio svojoj svrsi (»kriza žitarica« 1873—1895, nedefiniranost zemljišnog minimuma) i posljedice zbog kojih su kasnije doneseni novi zakoni socijalnog karaktera.

»Uzroci i povod odstupanja bana Ivana Mažuranića« tema je referata D. Pavličevića. Smatra osnovnim uzrocima Mažuranićevo odstupanja financijsku nagodbu s Ugarskom, neuspjeh u sjedinjenju Vojne krajine te probleme vezane uz rješavanje istočnog pitanja (inkorporacija Turske Hrvatske). Autor promatra odnos prema istočnom pitanju u tri faze (reformni period 1868—75, 1875—78, 1878—80) te upozorava na napade kojima je Mažuranić bio izložen sastrane ugarske vlade i hrvatske opozicije.

I. Martinčić u referatu »Ivan Mažuranić u ogledalu suvremenika Bogoslava Šuleka« analizira tri aspekta njihovih odnosa: Šulekovo korištenje Mažuranićevim radovima (rječnik), njihovu suradnju i Šulekova očitovanja o Mažuranićevo javnom djelovanju. Zaključuje da je u Šulekovim ocjenama uvijek prisutna kritika te da se njih dvojica nikad nisu mogla čvršće povezati iz političkih razloga.

»Mažuranić i Mađarska. Novija građa o Ivanu Mažuraniću« tema je referata A. Mandić i M. Polgar-Baronfeind. Autori izlažu podatke o Mažuranićevo učitelju F. Császaru te o mađarskim prijevodima Mažuranićeve spjeva (1857, 1896, 1956, 1963) i zaključuju da na mađarskom još nije izišao adekvatan umjetnički prijevod.

V. Nikčević u referatu »Mažuranić i Njegoš o Crnoj Gori i Crnogorcima — kulturološki pristup« naglašava da su Mažuranić i Njegoš imali istovjetan pogled na smisao crnogorske borbe protiv osvajača te istiše pravilno Mažuranićevo tumačenje porijekla Crnogoraca.

M. Strčić u referatu »Antun Barac i Mažuranić« razmatra kroz prizmu Barčeva bavljenja Mažuranićem njegovo stvaralaštvo. Autor smatra da je i Barac kreativan autor i osoba koja je značajno obilježila našu književnu kritiku i povijest književnosti.

U diskusiji su sudjelovali A. Kadić, D. Roksandić, T. Čubelić i D. Pavličević.

Znanstveni dio skupa nastavljen je 11. listopada izlaganjem A. Sekulića »Pekićev francuski prijevod Mažuranićeve pjesni« u kojem autor iznosi biografiju P. Pekića, koji je, da bi upozorio svjetsku javnost na težak položaj bačkih Hrvata, preveo »Smrt Smail-age Čengića« na francuski. Autor upozorava na nedostatke prijevoda, osobito u području francuske versifikacije.

N. Sironić-Bonefačić u izlaganju »Talijanski tekst u Mažuranićevu rječniku Gundulićeva 'Osmana'« analizira prvo izdanje Mažuranićeva rječnika iz 1844. godine, u kojem autor paralelno donosi tumačenja na hrvatskom, njemačkom i talijanskom jeziku.

M. Tomasović u prilogu »Miguel Unamuno i Ivan Mažuranić« napominje da je »Smrt Smail-age Čengića« prevedena na 16 jezika u 54 izdanja te proučava susret francuskog prijevoda i španjolskog književnika M. Unamuna, o čemu izravnu potvrdu nalazimo i u Unamunovu romanu »Magla«.

»Ivan Mažuranić i kazalište« naslov je referata N. Batušića. Autor analizira Mažuranićeve načelne ideje o ulozi kazališta u nacionalnoj kulturi, njegovo kritičarsko djelo i rad u kazališnim odborima te oklijevanje da se započne s izgradnjom kazališta u doba banovanja.

U diskusiji su sudjelovali J. Vončina i N. Sironić-Bonefačić.

Znanstveni skup dopunjen je i popratnim manifestacijama — posjetom izložbi »Ivan Mažuranić — ban-pučanin« te prigodnim kulturno-umjetničkim programom u Domu kulture »Novi Vinodolski«.

Lovorka Čoralčić i Damir Karbić

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP »ISUSOVCI NA VJERSKOM,
ZNANSTVENOM I KULTURNOM PODRUČJU U HRVATA«,
Zagreb, 8—10. studenoga 1990.

U povodu 500. obljetnice rođenja Sv. Ignacija Loyole i 450. obljetnice osnutka Družbe Isusove održan je u organizaciji Filozofsko-teološkog instituta Družbe Isusove i Filozofskog fakulteta Družbe Isusove, a pod pokroviteljstvom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i Sveučilišta u Zagrebu Međunarodni znanstveni skup »Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata«.

Pozdravni govor pod naslovom »Povijesna uloga crkvenih redova u razvojnom slijedu evropske znanosti, kulture i umjetnosti« održao je potpredsjednik JAZU akademik Andre Mohorovičić. Skup su pozdravili dr. Valentin Pozaić, nadstojnik Instituta DI, akademik Tomislav Šagi-Bunić, pročelnik Katedre za povijest kršćanske literature i kršćanskog nauka na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, dr. Mato Zovkić uime Visoke teološke škole u Sarajevu, akademik Vlatko Pavletić, ministar prosvjete i kulture Republike Hrvatske te kardinal Franjo Kuharić. Nakon što su pročitani pozdravni brzojavi više uglednika, skup je otvorio Stjepan Kušan, provincijal DI.

Nakon otvaranja uvodno izlaganje održao je dr. Miroslav Kurelac pod naslovom »Isusovački povjesničari balkanskih zemalja«. Autor je istaknuo da se historiografska metoda isusovačkih povjesničara oslanjala na duh Ignacija Loyole, koji je kao cilj postavljao spoznaju istinitog, tražeći korištenje vjerodostojnih izvora i kritički pristup. Nakon kraćeg prikaza djelovanja prvih isusovačkih povjesničara, opširnije je govorio o djelu *Illyricum sacrum* i njegovim autorima te drugim isusovcima povjesničarima vezanim uz naše zemlje sve do XX. stoljeća.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR
Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUŠ, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK
Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR
Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:
Društvo za hrvatsku povjesnicu
Zagreb, Filozofski fakultet, Uj. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja 3.000 HRD

Izdanje časopisa sufinancira
Ministarstvo za znanost Republike Hrvatske
Hrvatski tiskarski zavod u Zagrebu -- listopad 1992.